

Covid-19: İki savaş, tek zafer

Levent Dölek

Türkiye’de ilk resmi Koronavirüs (Covid-19) vakasının ilan edildiği 11 Mart’tan sonra günler içerisinde toplum hayatı köklü biçimde değişmeye başladı. Bir ay içerisinde vaka sayısı 50 bine yaklaştı ve artık salgın toplumsal hayatın en belirleyici unsuru haline geldi. Koronavirüsün sınıf ayrımı gözetmediği çok söylendi. Haberlerde Covid-19 testleri pozitif çıkan ünlüler, sanatçılar, sporcular ve siyaset adamları duyuldukça, kendini malikanelerine kapatan zengin sınıfların haline bakıldıkça bu yorumlara daha çok hak verilir oldu. Ancak bu bir yanılsamaydı; ilk anından itibaren salgın sınıf çelişkilerinin üstünü örten değil bu çelişkileri derinleştiren bir rol oynadı.

Salgının sınıfsal karakteri iki boyutta ele alınabilir. Bunlardan ilki salgının sonuçlarından emekçi ve yoksul sınıfların daha yoğun ve yıkıcı şekilde etkilenmesidir. İkinci boyut ise tüm toplumun salgına karşı mücadelesinde ortaya çıkmaktadır. İşçi sınıfının savaştığı burjuvazinin yönettiği bu mücadele, sermayenin işleyiş yasalrı bilimin gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına üstün geldiği için baştan sakatlanmış durumdadır.

En yaygın semptom: İşsizlik

“Evde kal” ve “hayat eve sığar” sloganlarıyla halk evlerinde kalmaya çağrıldı. Ancak bu çağrıya uymak herkes için kolay olmadı. Hizmet sektörü ciddi bir daralma yaşarken evde kalmak binlerce işçi için işsiz kalmanın bir sonucu olarak yaşandı. İşyerini kapatmak zorunda kalan esnaf evde sadece ailesi ile değil borçlarıyla da baş başa kaldı. Kısa çalışma ile evine gönderilenler gelirlerinin yüzde 40’ından

oldular. Ücretli izin alabilenler ise (sadece bazı sendikalı işyerlerinde uygulandı) bir ay sonrasını göremez durumdalar. Evde çalışmaya müsait işlerde çalışanlar gelirlerini henüz kaybetmiş değiller ama birçoğu çalıştıkları şirketlerin bir ay sonraki planlamaları içinde nerede olacaklarını bilemiyor. Evde çalışmak salgının ilk günlerinde bir ayrıcalık gibi görünse de, beyaz yakalı personelin kapitalistler için hem ilk vazgeçilecek olan hem de işten atmakla en çok maliyet avantajı sağlayan personel kesimini oluşturduğunu 2001 ve 2008-2009 krizlerinden biliyoruz.

Türkiye Koronavirüs salgınına hâlihazırda bir ekonomik kriz içindeyken yakalandı. Burjuvazinin çatı örgütü TOBB, 6 Nisan'da yayınladığı bir raporda 2020 yılı Ocak ayı itibarıyla mevsimsel etkiden arındırılmış işsizliğin yüzde 15'e dayandığını açıkladı. Bu rakama salgın dolayısıyla yaşanan işten çıkartma dalgası eklenmiş değil. Yaklaşık 145 bin işyerinin geçici ya da kalıcı biçimde faaliyetlerini durdurduğu bir ortamda yedek sanayi ordusuna milyonlarca işsiz ekleneceğini tahmin etmek güç değil. İşsizliğin arttığı koşullarda işini koruyanlar için de hayat hiç kolay değil. Çünkü ne kadar önlem alınırsa alınsın salgın koşullarında çalışmak demek hem virüse yakalanma hem de bu virüsü aileye taşıma riski demek. Bu yüzden hâlihazırda çalışan işyerlerindeki işçiler, evde kalabilmek için ücretli izin talebini yükseltiyor. Daha çok sendikalı olan bu işyerlerinde Koronavirüse yakalanan işçiler olduğunda ise fiili grevler gündeme gelmekte.

Savaş haklı önderlik hain!

Salgına karşı burjuvazinin yönettiği ve işçi sınıfının cephede savaştığı bir mücadele sürüyor. Savaş haklı ama önderlik hain! Halkların mücadele tarihinde yabancı olduğumuz bir durum değil. Burjuvazinin salgına karşı hiç mücadele etmediğini söyleyemeyiz. Ama asla insanlık için değil yine kendi sınıf çıkarlarını öne koyarak... İngiltere'deki Boris Johnson gibi sağcı kafaların "sürü bağışıklığı" önerisi burjuvazinin insanlığa karşı virüsle bile ittifak içinde olabileceğini gösterdi. Hem nispeten maliyetsiz olan hem de yaşlı kuşağın nüfusunu azaltarak sosyal güvenlik sistemini rahatlatacak bu barbarca öneriyi ciddi ciddi bir seçenek olarak ülkenin önüne koydular. Olası senaryolarda yaşanacak kıyımın boyutunu fark edip, siyasi maliyeti üstlenemeyeceklerini gördüklerinde çark ettiler. Bu yazı yazılırken kendini İngiltere'nin "çobanı" zanneden Boris Johnson Koronavirüs yüzünden yoğun bakımda bulunuyor. "Burjuvazinin ipiyle kuyuya inmemek" için ibretlik bir işaret!

Koronavirüse karşı henüz bir aşı ya da hastalığı tam olarak tedavi eden bir ilaç bulunmuş değil. Aşının bulunmasının bir buçuk yıl alacağı söyleniyor ve bu süreyi belirleyen bilimsel kısıtlar var. Şu anki durumda salgının yayılma hızını düşürmek için sosyal temasın kesilmesi, tedavi için gerekli ilaç ve tıbbi malzemenin üretiminin sağlanması, sağlık çalışanlarının korunması için gerekli donanımın sağlanması, halkın hayati önemdeki ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmet üretiminin planlanması ve gerçekleştirilmesi halinde salgının vaka sayısını, can kaybını ve sosyal tahribatı asgaride tutacak şekilde kontrol altına alınması mümkün. Salgına karşı mücadelede gerekli önlemlerin alınmasını ve planlamanın yapılmasını engelleyen ise bizzat kapitalist üretim tarzının kendisi!

Türkiye kapitalizminin salgınla imtihanı

Piyasa ile planlama, kâr ile ihtiyaç, özel mülkiyetin varlığı ile kamu mülkiyetinin gerekliliği çıplak bir uzlaşmaz karşıtlık içinde insanlığın gündemine girmiş durumda. Tabii ki Türkiye’de de bunu görüyoruz. Siyasi iktidarın ilk hamlesi sermayenin zararlarını karşılamak için 100 milyar liralık bir teşvik ve destek paketi açıklamak oldu. İşçi sınıfının işini ve gelirini kaybetmesine karşı alınan tek önlem olan “kısa çalışma ödeneği” bile patronların kârlarını gözetten bir uygulama. Bu uygulama ile faaliyetini durduran ya da üretimini azaltan firma, işçilerini işten çıkartmıyor ama ücret yükünden kurtuluyor. İşçilerin brüt ücretlerinin yüzde 60’ı yine işçilerin ücretlerinden yapılan kesintilerle oluşturulan “işsizlik sigortası fonu”ndan karşılanıyor. Bu ödenek, daha sonra işçinin işsiz kalması halinde alacağı işsizlik ödeneğinden mahsup ediliyor. Yasa, Cumhurbaşkanı’na kısa çalışma ödeneğinin işsizlik sigortasından mahsup edilmemesine karar verme yetkisi veriyor ama tahmin edilebileceği gibi bu yetki kullanılmıyor.

Ancak iktidar bunu bile işçi sınıfına fazla gördü. Türkiye iş hukukunda yeri olmayan zorunlu ücretsiz izin uygulamasını yasal hale getirdi. Bunu “işten çıkartma yasaklanıyor” diyerek pazarladılar. Oysa yapılan formel olarak işçi çıkartma yerine işsizlik fonundan en düşük oranda işsizlik ödeneği bağlayarak işçilerin ücretsiz izne çıkartılmasını getirmekten ibaret. Bu uygulama ile patronlar işçi çıkartmada ödemek zorunda oldukları kıdem ve ihbar tazminatlarından da kurtulmuş oluyor. Yani “işten çıkartmanın yasaklanması” etiketiyle sunulmasına rağmen bu uygulama da tamamen sermayenin çıkarlarını gözetiyor.

Topluma yapılan “evde kal” çağrılarının “dev istisnası” işçi sınıfı. Salgının ilk dönemlerinde servislerle, toplu taşıma araçlarıyla işyerlerine gitmek zorunda kaldılar. İlerleyen zamanlarda ise servisleri, yemekhaneleri ve çalışma alanları sosyal mesafeye uygun olarak düzenlenen bir azınlık dışında yine büyük çoğunluk risk altında çalışmaya devam etti. En son 65 yaş üstüne ve 20 yaş altına sokağa çıkma yasağı getirildi. Hemen ertesi gün 18-20 yaş arasındaki işçiler bu yasaktan muaf tutuldu. Bu yaş grubunun önemli bir kısmı ailesi ile ve risk grubundaki nine ve dedeleriyle birlikte yaşıyorlar. Böylece sermayenin kârı öyle gerektirdiği için, virüs, evde kalanlara erişim kanallarına sahip olmaya devam ediyor. Sosyal izolasyon politikası çözümsüz bir havuz problemi gibi. Haliyle salgının ilerleme hızı bir türlü kontrol altına alınamadı ve Türkiye epey bir süre dünyada salgının en hızlı yayıldığı ülke olmaya devam etti.

Salgının yayılması hastanelerdeki yükün artması demek. Bu alanda da sağlık emekçilerinin, hastaların ve potansiyel hastaların önünde koskoca bir kapitalizm barikatı yükseliyor. Sağlık emekçilerinin ihtiyacı olan nitelikli kişisel koruyucu ekipmanlarda ciddi eksiklik yaşandı. Bu durum sağlık emekçileri arasında hastalığa yakalananların sayısını hızla arttırdı (Sağlık emekçilerine yaygın ve düzenli test yapılmadığı için kesin sayıyı söylemek güç). Tekstil ülkesi olmakla övünen Türkiye, meslek liselerinde maske üretmeye başladı. Solunum cihazları ve yoğun bakım ekipmanları üretimi ise özel sektörün insafına terk edilmiş durumda. Türkiye’yi Anonim Şirket gibi yönetme iddiasında olan Erdoğan, kabinesini özel sektör temsilcilerinden oluşturmuştu. Sağlık bakanı Fahrettin Koca da onlardan biri ve büyük bir Özel Hastane zincirinin sahibi. Özel hastaneler pandemi hastanesi

ilan edilmesine rağmen olanaklarını salgın için seferber etmedi. Tam tersine devlet hastanelerinin tamamen salgına odaklanmasını, burada tedavi göremeyen hastaları kendine çekerek daha fazla kâr etmenin bir vesilesi olarak değerlendirdi. Türkiye'deki yoğun bakım yatak kapasitesinin yarısından fazlasına sahip olan özel hastaneler salgına karşı atıl kapasiteyle çalışırken buna yönelik hiçbir önlem almayan Erdoğan, İstanbul'da iki havaalanını hastaneye dönüştürmeyi tercih etti.

Türkiye'nin salgınla imtihanı ilk ayında açıkça gösterdi ki piyasanın planlamaya, kârın ihtiyaca baskın geldiği mevcut özel mülkiyet rejimi, toplumun salgına karşı mücadele kapasitesini de açıkça dumura uğratmaktadır.

Koronavirüse karşı sınıf siyaseti

Bu noktada toplumun salgına ve kapitalizme karşı iki savaşı tamamen iç içe geçmekte ve tümüyle siyasi bir karakter kazanmaktadır. Salgına karşı ön cephede sağlık alanında, cephe gerisinde ise üretim ve dağıtım alanında fiilen savaştan ve bedel ödeyen işçi sınıfı bu savaşın yönetimini de ele almak zorundadır. Bu apaçık gerçek bizi doğrudan siyasal iktidar sorununa getirmektedir. Ancak ve ancak sahada savaştan işçi sınıfının devlet olarak örgütlenmesi halinde, yani işçi iktidarının toplumu özel mülkiyet ve piyasa prangasından kurtararak, devlet mülkiyeti ve planlama ile üretici güçlerin tüm kapasitesini toplum yararına kullanması sayesinde salgına karşı mücadele büyük bir sosyal tahribat yaşanmadan kazanılabilir.

Bu gerçeği en çarpıcı şekilde işsizlik olgusunda görebiliriz. Bugün salgın dolaşısıyla işsizliğin artması neredeyse doğal bir sonuç olarak görülmektedir. Halbuki toplumun yaşadığı kriz anları işsizliği değil bilakis tüm emek gücünün seferberliğini gerektirir. Emek piyasasının prangasından kurtulduğunuzda, emek gücü bir meta olmaktan çıktığında, sosyal izolasyon zorunluluğu işsizliğe yol açmaz tam tersine aşırı emek gücü talebine neden olur. Çünkü sosyal mesafe, üretimi daha az işçiyle ama aynı zamanda daha az saatler çalışarak yapmanızı gerektirir. Vardiya sayısının artması işçi çıkartmayı gereksiz hale getirir. Üretim seviyesini korumak üzere yapılacak yeni yatırımlar ve salgın dolayısıyla bazı ürünlerin çok daha fazla üretilmesi zorunluğu, tüketim alışkanlıklarının değişmek zorunda olması, evlere dağıtımın artması ise emek gücü talebini arttıracaktır. Evet bu, sosyalist alternatiftir.

Ancak sosyalist alternatifin çözüm olduğunu vazedmek tek başına yeterli görülemez. Kitlelerin bu gerçeğin bilincine varması gerekmektedir. Bu kitlesel bilinçlenmenin makaleler okuyarak, kitaplar devirerek ve eğitim çalışmalarını takip ederek değil ancak ve ancak eylemle olabileceğini biliyoruz. İşçi ve emekçi kitlelerin günlük mücadelelerinden yola çıkarak öyle talepler formüle edilmelidir ki bu mücadeleler kapitalist sistemin ve burjuva iktidarının sorgulanmasına neden olsun ve aşılmasına yönelsin. Salgının yarattığı olağanüstü koşullar sınıf çatışmasını askıya almayı değil sonuna kadar götürmeyi gerektirmektedir. Çünkü salgına karşı mücadelenin, geniş kitleler fiziksel ve ekonomik kıyım uğramadan kazanılmasının tek yolu budur. Kim burjuvazi ve proletaryayı uzlaştırma formülleri arıyorsa, burjuvaziyi ve siyasi iktidarı işçilere, emekçilere, yoksullara karşı merhametli olmaya çağırıyorsa, gerici bir ütopyanın peşinden gidiyor demektir.

Küçük burjuva sol ile proletarya sosyalizminin farkı

Nitekim salgının başlamasıyla siyasal yaklaşımda küçük burjuva sol muhalefet ile proletarya sosyalizminin sınıf siyaseti birbirinden keskin şekilde ayrılmıştır. Küçük burjuva solu salgının sosyal boyutunu bir bölüşüm sorunu olarak ele almakta, çözüm önerisi ise dayanışma sınırında kalmaktadır. Dayanışmanın etkin şekilde örgütlenmesi, haliyle ölçek sorununu gündeme getirmekte, bu noktada küçük burjuva solunun nicel zayıflığı mantıki sonucuna vararak, ister istemez bu güçleri CHP'li belediyelerin etkin rol almasını savunmaya yönelmektedir. Bu çizginin siyasal iktidarla hesaplaşma noktası, AKP iktidarının sosyal yardımları merkezileştirip, tek elde toplamaya yönelmesinin eleştirisinde tıkanıp kalmaktadır. Küçük burjuva sol, evde kal çağrısına en hızlı şekilde adapte olmuş görünmektedir. Yayınlar dijitalle sınırlanmış, sosyal medyada bir siyasal alan kapma hevesi, bu sol hareketlerin faaliyetinin tamamını kapsar hale gelmiştir. İşçi sınıfından kopuk küçük burjuva sol siyaset, eskiden dostlar alışverişte görsün kabilinden yapılan sokak eylemlerini ve basın açıklamalarını zoom gibi programlar vasıtasıyla internet ortamına taşımakta da hiç zorluk çekmemiştir. Ancak bu siyaset, salgın koşullarında evde kalamayan işçi sınıfının hastanelerde, fabrikalarda, depolarda verdiği mücadeleden giderek daha da kopmuştur.

Proletarya sosyalizmi ve sınıf siyaseti için ise siyasi faaliyeti eve adapte etmek belirleyici bir sorun değildir. Proletarya dışarıdadır. Olası bir genel sokağa çıkma yasağında dahi proletarya büyük bir kısmıyla dışarıda ve üretimde olmaya devam edecektir. Böyle bir durumda dolaysız biçimde devlet eliyle (ağırlıklı olarak da kolluk güçleriyle) sürdürülecek burjuva siyaseti ile proletarya siyaseti çok daha açık şekilde karşı karşıya gelecektir.

Sınıf siyasetinin gereği bu siyasal savaşıma hazırlanmak için öncelikle sınıfın ekonomik mücadelesinde mevzilenmektir. İşçi sınıfı hem geçinmek hem de salgından korunmak için mücadele etmek zorunda. Ve bu mücadele kıyasıya verilmektedir. Patronları ikna yöntemi boşunadır, patronları insafa getirmenin safça bir iyimserlik olduğu hızla anlaşılmaktadır. Ücretli izin talebi salgından korunma isteğinin doğal bir sonucudur. Bir fabrikada Koronavirüse yakalanan bir işçi olduğunda işin durdurulması doğal ve haklı bir beklentidir. Ancak gelişmeler patronların ne pahasına olursa olsun, göstermelik önlemlerle göz boyayıp üretime devam etme eğiliminde olduğunu göstermiştir. İşçinin buna cevabı fiili grevdir! Bunu yapamayan işçiler salgına yakalanma sırasını bekleyerek çalışmaya devam edecektir.

Belirli bir işyerinde salgının yarattığı koşullar dolayısıyla üretim azaldıysa, elbette ki işçilerin üretimden gelen gücü azalmaktadır. Bu noktada işçilerin geçim talebi öne çıkmaktadır. Devlet "kısa çalışma ödeneği" uygulaması ile patronların yardımına koşmaktadır. İşçi ücretlerinin yüzde 60'ını yine işçilerin ücretlerinden yapılan kesintilerle oluşan işsizlik sigortası fonundan ödemektedir. Patronlar hem ücret yükünden kurtulmakta hem de salgın sonrasında normal üretim yapısına daha kolay adapte olacak bir tarzda süreci yönetme imkanına kavuşmaktadır. İşçilerin bu duruma cevabı, ücretin kalan yüzde 40'lık kısmını patrona ödetmek için yine mücadele etmektir.

Fiili grevden işçi denetimine

Salgın dolayısıyla üretimin daraldığı koşullarda işçilerin üretimden gelen gücünün her işyerinin somut durumuna göre farklılaştığı açıktır. Dolayısıyla işçiler ister istemez sadece bir savunma mekanizması olarak üretimi durduraktan öteye geçmek zorundadır. Üretimi durdurarak salgından korunmanın ve kamu fonlarından yardımlarla geçimini sürdürmeyi talep etmenin sınırı olduğunu görmek zor değildir. Bu durum işçi mücadelesini fiili grevden işçi denetimine doğru taşıyacak bir dinamik oluşturmaktadır. Bugün canını korumak için fiili greve giden işçilere patronlar ücretlerini ödemeyerek cevap verecektir ve vermektedir. İşçiler mücadeleyi hem sağlıklarını koruyup hem de geçimlerini sağlayabilecekleri bir düzeye taşımak zorundadır. Eğer işçiler geçimleri için sağlıklarını riske edecekse (üretim, her türlü önlem alınsa dahi evde kalmaktan daha riskli olacaktır) o zaman salt patronun kârı için üretmeyi reddetmeli, fabrikaların salgına karşı mücadelede elzem olan sağlık malzemesi, solunum cihazı, koruyucu ekipman vb. üretmesini şart koşmalıdır. Bu, üretimde işçi denetiminin salgın koşullarındaki özgün biçimidir. Patronların ikna olacağı da insafa geleceği de yoktur. Bu mücadelenin mantıki sonucu kamulaştırma-
dır.

Mücadelenin bu boyuta ulaşması mutlaka fabrikalar arasında bir planlama ve işbölümünü, fabrikaların dönüştürülmesi için mühendis odalarının, ihtiyaçların belirlenmesi için üniversitelerin, tabip odalarının ve sağlık emekçisi sendikalarının, hastanelerde kurulacak komitelerin koordinasyonunu gerektirecektir. Üretimde işçi denetimi için mücadele, hangi sınıfın yönetmesi gerektiğini ve yönetebileceğini toplumun gündemine getirecektir.

Hastane ve fabrika komitelerinden işçi iktidarına

Türkiye’de Devrimci İşçi Partisi’nin salgın sürecinde benimsediği sınıf siyasetinin eksenini bu anlayış oluşturmaktadır. Sınıf siyasetinin ön cephesi hastanelerdir. Hastane komiteleri kısa sürede bir kaosun içine düşeceği görülen sağlık sisteminde işçi sınıfı denetiminin tek çözüm yolu olduğunu gösterecektir. Salgınla mücadelenin askerleri bu mücadelenin komutanları olduğunda, özel hastaneleri ısrarla salgınla mücadeleye katmayan patronların keyfi beklenmeyecek ve bu hastanelerin her biri halk sağlığı için seferber edilmek üzere teker teker fethedilecektir. Sınıf siyasetinin merkezleri fabrikalardır. Krizin kalbi üretimdir. Çözüm de oradadır. Devrimci işçiler hem iş bırakmaları örgütlemeli, bu mücadelede ön safta yer almalı, hem de fabrikaların sağlık malzemesi üretmesi için işçileri seferber etmeli ve patronlara baskı yapmalıdır. Bölüşüm ve dağıtım sorunu da “toplumsal dayanışma” ile değil işçi denetimiyle çözülebilir. Salgının ilk günlerinde görülen ve kısa süren stoklama çılgınlığı, krizin derinleşmesi halinde yeniden ve çok daha kaotik biçimlerde toplumun gündemine gelebilir. Böyle bir durumda ne belediyeler ne siyasi partiler ne de dayanışma ağları bir çözüm üretebilir. Krizin merkezinde büyük ve tekelleşmiş perakende şirketlerinin depoları olacaktır. Bu depolarda bugünden sağlıklarını korumak ve geçimlerini sağlamak için örgütlenmek zorunda kalan işçilerin kuracağı komiteler yarın bölüşüm ve dağıtımın planlamasının nüvelerini oluşturacaktır.

Gençliğin en ileri unsurları evde kalmayı ve sosyal medya ile sınırlanma-

yı reddederek seferber olmaktadır. Üniversiteler onları uzaktan eğitim için eve gönderdiğinde onlar biz halk sağlığı için üretmeye hazırız diyerek sahaya gitmektedir. Makine, elektrik, endüstri, tekstil mühendisleri, meslek odalarını harekete geçirerek fabrikaların elzem sağlık malzemesi üretimi için dönüştürülmesi için projeler üretmektedir. 5 bin biyolog daha fazla test için gönüllü olduğunu açıklamaktadır. Bu girişimlerin hiçbirisi tek başına bir anlam ifade edemeyebilir. Ancak merkezinde sınıf mücadelesinin olduğu eş merkezli daireler biçiminde büyüyen bu seferberlik, yaşamak ve geçinmek için kendi kaderini eline alan işçi sınıfının tüm topluma önderlik etmesinin bir örneği olacaktır.

İşçi sınıfı salgına karşı savaşta var gücüyle savaşıyor, bedel ödüyor ve tüm toplumu ayakta tutuyor ama kazanmak için ulusu kendi önderliği altında ve kötü niyetiyle birlikte kapasitesizliğini kanıtlamış burjuvaziye karşı birleştirmek zorunda. Bunu başardığımız zaman salgına ve kapitalizme karşı çiftte savaşımızın tek bir zaferi olacak!